

Remissvar Svenska Snustillverkarföreningen SOU 2021:22 (Hårdare regler för nikotinprodukter)

Bakgrund

Nikotin är ett ämne som påverkar hjärnans belöningssystem. För många användare av nikotin kan behovet av belöning liknas vid ett beroende. Att produkter med nikotin regleras för att skydda barn och unga och för att förbättra folkhälsan är därför inte något att anmärka på.

Däremot är utredningens utgångspunkt - att den svenska strategin på tobaksområdet bör ha som övergripande mål att begränsa all användning av nikotin - något som inte kan godtas. Detta av två skäl:

1. Det första skälet är att det är rökning som orsakar negativa hälsoeffekter. Nikotinets påverkan på hälsan kan i praktiken inte jämföras med att inhalera förbränningsrester i lungorna. Att minska skadeverkningarna är därför inte liktydigt med att minska all nikotinanvändning.
2. Ovanstående faktum tycks ha varit en väsentlig del i riksdagsbeslutet i juni 2021 om att avslå regeringens proposition om ny ANDTS-strategi. Eftersom det finns ett riksdagsbeslut om att det övergripande målet bör vara att minska skadorna, inte minska nikotinanvändningen som sådan, bör skademinimering vara utgångspunkten även för regleringen av nikotinprodukter.

Det faktum att Sverige är det enda landet i EU där snusförsäljning är tillåtet har gjort att det finns empiriskt underlag för att förstå och förklara hur rökning, tobak och nikotin hänger ihop. Svenska män har traditionellt haft en högre andel snusare än andelen kvinnor som snusat. Svenska män har också haft klart lägst andel rökare inom EU. Detta har haft den entydigt positiva effekten att svenska män också har lägst risk att drabbas av rökrelaterade sjukdomar som lungcancer, KOL, hjärt-kärlsjukdomar och andra cancerformer. Om inte snuset har varit en positivt bidragande orsak till detta, så behövs någon annan förklaring. Någon alternativ förklaring som samtidigt förklarar det faktum att Sverige också är enda landet i EU där fler kvinnor än män är rökare finns inte.

Tobakskonsumtionen i Sverige är på genomsnittlig EU-nivå, det finns länder med lägre andel tobaksanvändare och länder med högre andel. Inget annat land har så låg andel rökrelaterade sjukdomar. Detta gäller för den manliga befolkningen i Sverige. Svenska kvinnor ligger däremot genomsnittligt till när det gäller sjukdomsördan inom EU. I alla andra länder röker män mer än kvinnor. Den som vill förhindra sjukdomar och förtida dödsfall behöver därför vara noga med att inte låta ideologiska ställningstaganden trumfa den empiri som finns.

Det finns också goda skäl för en statlig utredning att inhämta fakta från berörda parter redan under utredningsarbetet för att därigenom undvika misstag eller missförstånd som beror på okunskap om produkten, branschen eller konsumenternas önskemål.

Synpunkter på de enskilda förslagen

Lagkrav på 18-årsgräns.

Svenska Snustillverkarföreningen bifaller det förslaget. Sedan flera år har företagen i branschen efterfrågat ett sådant lagkrav och har även en branschöverenskommelse i bruk som är liktydig med lagförslaget.

Marknadsföringsrestriktioner.

Det är rimligt med krav på hälsovarning på produkten och i samband med annonsering. Dock blir det svårt att förstå hur nuvarande begränsningar på snus kan motiveras. Givet att snusets hälsopåverkan är betydligt lägre än rökningens, är det snarare snus och nikotinportioner som bör likställas, inte att ”tobak” har samma regler. En sådan uppdelning bygger på en missuppfattning av vad som är innehåll och vad som är konsekvens av en produkt.

Försäljare av tobak har sedan den nya lagstiftningen trädde i kraft varit utsatta för godtyckliga synpunkter från tjänstemän. Detta kan bero på okunskap eller på bristande respekt för näringsidkare som saluför produkter som den enskilde tjänstemannen har privatmoraliska synpunkter på. Oavsett den bakomliggande orsaken, är det dåligt för rättssäkerheten med den typen av ingripanden lokalt som skiljer sig från lagtexten och riksdagsbeslutet. Med tillägget av nikotinprodukter i kommande lagstiftning bör det därför tydliggöras att den nya tobakslagen inte innebar några förändringar i synen på måttfull marknadsföring i samband med försäljningsställen. Riskerna är annars att butikerna kan drabbas av tre olika typer av bedömningar för produkter som i alla avseenden är avsedda för vuxna konsumenter.

När det gäller marknadsföringsrestriktioner är det enkelt att inte skildra personer som är under 25 år, men bedömningen av vad marknadsföringen ”riktas till” öppnar för godtycke som kan drabba seriösa aktörer.

Smakförbud

Svenska Snustillverkarföreningens medlemmar tillhandahåller snus och nikotinportioner med smaktillsatser. Sedan decennier är samtliga produkter smaksatta, efter att den rökta tobaken försvann som råvara. General har varit smaksatt med bergamott sedan 1866 och Göteborgs Rapé har enbär och lavendel som smak. Kuriöst kan tilläggas att ”rapé” är en fransk term som betyder ”riva” och kommer av att tobaksbladen revs vid framställning. Under 2000-talet har denna kunskap fallit i träda och dagens konsumenter väljer i många fall ”snus med rapé-smak”.

Smak och sensorik är viktiga egenskaper för alla livsmedel. Det har också visat sig vara en viktig egenskap för att få rökare att byta den farliga cigarett mot ett mindre skadligt alternativ, det må vara snus, läkemedel, nikotinportioner eller vape. En ambition att göra dessa produkter ”mindre lockande” innebär i praktiken att fler kommer att fortsätta röka, vilket är negativt för folkhälsan. Det saknas vetenskapligt underlag för att införa smakförbud på produkter som ersätter skadlig tobaksrökning. Att utifrån godtycke införa ett förbud är en princip som inte kan anses vara hållbar när det gäller så viktiga frågor som människors hälsa.

Sammanfattning

Svenska Snustillverkarföreningen välkomnar de flesta av utredningens förslag, då de ligger i linje med den branschöverenskommelse som sedan flera år är i bruk. Åldersgräns, hälsovarningar och annonsförbud är rimliga åtgärder. Föreningen tillstyrker även att Livsmedelsverket är tillsynsmyndighet för hygien- och innehållskraven vid tillverkning. Dock behövs ett förtydligande om att marknadsföring vid försäljningsställen är tillåten, och att det inte görs åtskillnad på snus och andra nikotinprodukter. Smakförbud har ingen positiv effekt på folkhälsan, utan bidrar också till att fler rökare håller fast vid den skadliga cigarettökningen.

E u

Patrik Strömer, Generalsekreterare Svenska Snustillverkarföreningen